

SPÓŁKA EUROPEJSKA – PROBLEMATYKA PODSTAWOWYCH ZAGADNIENÍ PRAWNYCH I LEGISLACYJNYCH

Anna Świetlińska

Autorka jest magistrem filologii germańskiej. Od 1982 r. pracuje jako pracownik dydaktyczny, obecnie na Akademii Wychowania Fizycznego i w Górnośląskiej Wyższej Szkole Handlowej w Katowicach. Równolegle zajmuje się również z racji uzyskanych w 1983r. uprawnień tłumacza przysięgłego działalnością translatorską w zakresie tłumaczenia prawniczego. Ma na swym koncie publikacje literaturoznawcze, lecz również z zakresu problematyki translatorskiej np. „Niemiecka umowa spółki z o.o. Wybrane zagadnienia z zakresu tłumaczenia na język polski” – artykuł opublikowany w „Lingua legis” z maja 1994 r. Poniższy artykuł jest skróconą formą referatu wygłoszonego podczas XII Warsztatów Przekładu Prawniczego i Specjalistycznego w Międzyzdrojach w 2001 r.

Tematem artykułu jest *status quo* **spółki europejskiej** i próby określenia, na ile projekt Rozporządzenia o statucie spółki europejskiej uwzględnia w swoich przepisach prawo kraju siedziby spółki. Ponieważ kraj nasz zmierza do członkostwa w UE, to już dziś trzeba uzmysłwić sobie fakt, że wcześniej czy później również polskie podmioty gospodarcze będą konfrontowane z europejskim prawem wspólnotowym w całej jego rozciągłości.

Spółka europejska ma być jedną z pięciu nowych, tzw. europejskich, typów spółek, obok tzw.

- Europejskiego Zgrupowania Interesów Gospodarczych, którego działanie reguluje Rozporządzenie Rady Wspólnot Europejskich Nr 2137/85 z 25 lipca 1985 r.,
- stowarzyszenia europejskiego,
- spółdzielni europejskiej
- oraz europejskiej spółki wzajemnej.

Należy jednak zauważyć, że trzy ostatnie organizacje, podobnie jak spółka europejska, pozostają w stadium projektu. Pomimo, że w/w struktury organizacyjne odbiegają pojęciowo znacznie od tradycyjnych typów spółek, to ich zaliczenie w poczet tychże sankcjonuje art. 58 akpt. 2 Traktatu Rzymskiego, który przyjmuje szerokie rozumienie spółki obejmując jego zakresem: „... spółki i firmy prawa cywilnego, włączając w to spółdzielnie i inne osoby prawne podlegające prawu publicznemu lub prywatnemu, z wyjątkiem tych, które nie prowadzą działalności w celach zysku.” (Przyborowska-Klimczak, Skrzydło Tefelska (red.): 1994).

Prace nad regulacją prawną spółki europejskiej trwają już ponad 30 lat i pozostają nadal w fazie projektów, które nabierały już czterokrotnie, a to w latach 1970, 1975, 1989 i 1991, formy konkretnych rozwiązań pozwalających na przedłożenie ich Radzie Unii Europejskiej. Wszystkie kolejne akty były projektami rozporządzeń przygotowywanych przez Komisję Europejską, które jednak nie zostały przyjęte przez Radę Unii Europejskiej przede wszystkim ze względu na spór co do zakresu udziału pracowników w zarządzaniu przedsiębiorstwem spółki. Unia Europejska wybrała formę rozporządzenia, gdyż na mocy art. 249 Traktatu Rzymskiego rozporządzenie ma zastosowanie ogólne, obowiązuje w całości i stosuje się bezpośrednio we wszystkich państwach członkowskich.

Najpełniejszym i najbliższym przyjęcia jest projekt z 1991 r., który formułuje statut spółki europejskiej i składa się ze 137 artykułów ujętych w 10 rozdziałach. Przytaczając opracowanie A. Szumańskiego dotyczącego spółki europejskiej należy też zauważyć, że „część merytoryczna projektu rozporządzenia o spółce europejskiej nawiązuje w istotny sposób do treści rozwiązań prawnych przyjętych w uchwalonych już dyrektywach czy w oficjalnie przedłożonych projektach dyrektyw z zakresu prawa spółek. Niezależnie od tego

projektu, Rozporządzenie o spółce europejskiej posługuje się często zarówno techniką odesłań jak również techniką tzw. "opcji" (Szumański: 1997).

W zakresie odesłań projekt sięga do:

1. konkretnych dyrektyw Rady Unii Europejskiej np. z zakresu rachunkowości tj. czwartej i siódmej, z wyłączeniem stosowania niektórych z ich przepisów
2. krajowego prawa spółek w zakresie objętym procesem harmonizacji z tytułu przyjęcia przez państwa członkowskie dyrektyw o spółkach. Projekt Rozporządzenia o spółce europejskiej odwołuje się tu do ogłoszeń, zakresu reprezentacji spółki, badania wyceny wkładów, praw wierzycieli przy łączeniu się spółek.
3. krajowego prawa spółek w zakresie nie objętym programem harmonizacji np. w zakresie prawa koncernowego, zasad emisji, zamiany i umorzeń akcji, zasad prowadzenia walnych zgromadzeń, rodzaju i treści czynności założycielskich.

Ponieważ w powyższych wywodach pojawił się termin dyrektywa należałoby wyjaśnić, że jest ona aktem prawnym wiążącym każde państwo członkowskie, jednak pozostawia władzom tych państw swobodę w wyborze form i metod wprowadzania określonych regulacji do porządku prawa wewnętrznego, jak to wynika z art. 249 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. W kontekście niniejszej pracy następuje odwołanie do dyrektyw Rady Wspólnot Europejskich, które wydaje ona na podstawie art. 54 Traktatu o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej. Uogólniając można powiedzieć, że celem wydania omawianych dyrektyw jest harmonizacja i koordynacja prawa spółek w państwach członkowskich i stowarzyszonych w takim stopniu i w takim zakresie, aby zapewnić wystarczające gwarancje ochrony interesów wspólników i osób trzecich i uczynić je ekwiwalentnymi we wszystkich tych państwach.

Rozporządzenie o statucie **spółki europejskiej** (Societas Europea – w niniejszym tekście oznaczanej skrótowo **SE** w odróżnieniu od krajowej spółki akcyjnej oznaczanej skrótem **S.A.**) ustala przede wszystkim hierarchię stosowalności do niej przepisów prawa i tak:

1. w pierwszej kolejności stosować należy przepisy Rozporządzenia o SE i postanowienia statutu
2. w drugiej kolejności przepisy o spółce akcyjnej prawa krajowego państwa, w którym SE ma swoją siedzibę albo wewnętrzne ustalenia wspólników w granicach dopuszczanych przez to prawo.

W świetle drugiego punktu bardzo ważnym dokumentem staje się przyjęta 15.09.2000 r. Ustawa - Kodeks spółek handlowych (KSH), dostosowująca polskie prawo handlowe do prawa Unii Europejskiej. Konieczność wzmiankowanej nowelizacji naszego prawa spółek wynika z treści opublikowanego jako załącznik do Dziennika Ustaw Nr 11 poz. 38 art. 69 Układu Europejskiego ustanawiającego stowarzyszenie między Rzeczypospolitą Polską z jednej strony a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z drugiej strony i dlatego już dziś warto zwrócić uwagę na to, które przepisy KSH będą odnosić się w myśl przedmiotowego rozporządzenia do SE, która będzie prawdopodobnie w przyszłości najlepszym sposobem wejścia również polskich krajowych podmiotów gospodarczych na rynek europejski i tym samym, we współudziale z innymi państwami członkowskimi Unii, najlepszą formą konkurencji z koncernami japońskimi czy amerykańskimi.

Od początku prac nad SE przyjęto, że będzie to spółka akcyjna, którą uznano za najdogodniejszą, ponieważ znana jest w ramach prawa handlowego wszystkich krajów członkowskich, umożliwia zebranie relatywnie dużego kapitału, a zarazem racjonalne rozłożenie ryzyka gospodarczego i najlepiej odpowiada potrzebom międzynarodowego obrotu.

Niezależnie od cech właściwych każdej publicznej spółce akcyjnej, SE winna posiadać pewne specyficzne cechy, do których należą takie elementy jak:

1. siedziba spółki powinna się znajdować na terenie UE. Wybór siedziby określony w statucie oznacza tym samym miejsce, w którym spółka musi posiadać biuro swojego zarządu. Każda SE jest zarejestrowana w kraju swej siedziby, lecz fakt ten musi zostać również ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich.
2. spółka powinna do brzmienia swojej firmy dodać określenie Spółka Europejska
3. zarejestrowanie SE nie jest możliwe, jeśli jej założyciele nie dokonają wyboru formy udziału pracowników w zarządzaniu przedsiębiorstwem.

Artykuły od 12 do 37 Rozporządzenia w sprawie statutu SE zajmują się ogólnie rzecz biorąc **zakładaniem spółki**. I tak **założycielami SE** mogą być tylko osoby prawne (w tym spółki prywatne i publiczne) posiadające siedzibę w różnych państwach UE.

Pod pojęciem *spółki publicznej* rozumie się w europejskim prawie spółek (tzn. w dyrektywach Rady Unii Europejskiej o spółkach Nr II, III, V, VI) spółkę akcyjną, która kieruje ofertę objęcia emitowanych przez siebie akcji do nie ograniczonego kręgu adresatów. *Spółka prywatna* natomiast ma znany z imienia i nazwiska krąg wspólników, aczkolwiek wspólnicy ci mogą się zmieniać. Klasycznym przykładem takiej spółki jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

W polskim prawie krajowym różnice w stosunku do powyższego są naturalne chociażby z tytułu zasięgu działalności S.A. i tak mówi się, że jej założycielami mogą być jedna lub więcej osób, z wyłączeniem zakładania jej przez jednoosobową sp. z o.o.

Sposoby **tworzenia SE** odbiegają w istotny sposób od zakładania tradycyjnej **S.A.** gdyż nie chodzi tu o tworzenie spółki od podstaw tzn.

1. sporządzenie statutu S.A. w formie aktu notarialnego
2. wniesienie przez akcjonariuszy wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego
3. ustanowienie zarządu i rady nadzorczej
4. wpis do rejestru

lecz o zmiany strukturalne już istniejących spółek kapitałowych w postaci ich łączenia lub przekształcania, za wyjątkiem ósmego wymienionego poniżej sposobu.

I tak SE może powstać w wyniku:

1. połączenia dwóch spółek publicznych zawiązanych na terenie UE i posiadających siedziby w różnych krajach UE.
2. utworzenia spółki holdingowej przez spółki publiczne i/lub prywatne
3. utworzenia wspólnego oddziału przez spółki i inne osoby prawne
4. przekształcenie w SE spółki publicznej prawa krajowego posiadającej swoje oddziały na terenie innego kraju Unii
5. połączenia dwóch lub więcej SE albo jednej lub więcej spółek europejskich z jedną lub kilkoma spółkami publicznymi
6. utworzenia spółki holdingowej przez jedną lub więcej SE samodzielnie lub wspólnie z jedną lub z kilkoma spółkami publicznymi lub prywatnymi
7. utworzenia wspólnego oddziału przez jedną lub więcej SE samodzielnie lub wspólnie z jedną lub kilkoma spółkami publicznymi i prywatnymi, a także innymi osobami prawnymi
8. utworzenia własnego oddziału przez SE.

Kolejną kwestią regulowaną przez art. 38 - 56 Rozporządzenia o SE jest **kapitał własny**.

Z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych przez prawo państwa siedziby kapitał akcyjny SE powinien wynosić co najmniej 100 000 ECU, natomiast polskiej S.A. 500 000 zł (~ 125 000 ECU).

Podobnie jak w S.A. wydawane mogą być zarówno akcje imienne jak i na okaziciela, a akcje na okaziciela muszą być opłacane w całości.

Akcje wydawane za gotówkę muszą być zarówno w SE jak i SA opłacone do chwili rejestracji co najmniej w $\frac{1}{4}$ ich wartości nominalnej.

W przypadku wniesienia wkładów niepieniężnych przedmiot wkładu musi przejść na spółkę w terminie 5 lat od chwili jej rejestracji, natomiast polskie prawo krajowe mówi tu o terminie 1 roku. Wszelkie dalsze kwestie związane z akcjami, a więc sposób wydania dokumentów akcji, ich wymiana oraz unieważnienie, zbywalność i przeniesienie akcji, pozostają w gestii prawa krajowego państwa siedziby, a więc w polskim KSH określone są w art. 328 – 339.

Rozporządzenie o SE (art. 42-44) reguluje sprawę **podwyższenia kapitału** poprzez uchwałę walnego zgromadzenia. Jednak podobnie jak w polskim KSH możliwe jest jednak przeprowadzenie tej czynności na podstawie decyzji organu zarządzającego w przypadku, gdy statut lub uchwała walnego zgromadzenia udzieliła mu odpowiedniego upoważnienia. Również polski KSH dopuszcza podobne rozwiązanie, a przepisy w tym zakresie regulowane są w rozdziale 5 przepisów dotyczących S.A. (art. 444– 454).

W kwestii **obniżenia kapitału akcyjnego** projekt rezygnuje z autonomicznej regulacji prawnej i odsyła do norm prawa krajowego państwa siedziby spółki.

W polskim przypadku działałoby się to (art. 455 – 457) przez zmianę statutu, zmniejszenie wartości nominalnej akcji, połączenie akcji lub umorzenie części akcji. Sprawę zaspokojenia wierzycieli w związku z obniżeniem kapitału zakładowego projekt statutu SE pozostawia również w gestii prawa państwa siedziby. Rozporządzenie ustala jednak w omawianym zakresie zakaz obniżania kapitału akcyjnego SE poniżej ustawowej minimalnej wysokości tego kapitału i przeznaczenie środków otrzymanych z tytułu przelania części kapitału akcyjnego do zapasowego w konsekwencji obniżenia kapitału akcyjnego tylko na pokrycie strat spółki.

Projekt rozporządzenia o SE nie reguluje w odrębnym rozdziale **praw i obowiązków akcjonariuszy** tak jak dzieje się to w wypadku polskiego KSH, ale wyraźnie określa zasadę równości akcjonariuszy, a więc stwierdza, że w podobnych warunkach powinni być traktowani tak samo, a więc wprowadza zasadę proporcjonalności praw i wkładów w spółce. W zakresie obowiązków akcjonariuszy projekt Rozporządzenia o SE jest już z samej istoty tworzenia SE odmienny od polskiej S.A., ponieważ w wypadku tej pierwszej zasadniczym wkładem do spółki jest przedsiębiorstwo, a co za tym idzie kwestia negocjowania warunków przejścia przedsiębiorstwa.

W treści Projektu rozporządzenia o SE, aczkolwiek nie w ramach odrębnego rozdziału, mowa jest o niektórych prawach akcjonariuszy, a przede wszystkim podstawowym prawie, czyli prawie do dywidendy. W/w projekt dopuszcza możliwość różnicowania tego prawa w stosunku do poszczególnych grup akcjonariuszy i zakazuje tak jak i polski KSH wypłacania dywidendy wtedy, gdy spółka w danym roku obrachunkowym nie uzyskała zysku. SE reguluje również kwestie prawa do poboru akcji i udziału w masie likwidacyjnej spółki jak i wymienia prawo udziału akcjonariusza w walnym zgromadzeniu, oraz prawo głosu obok tzw. akcji niemych.

W zakresie **organów spółki** Rozporządzenie pozostawia SE wybór pomiędzy systemem dualistycznym a monistycznym, jeżeli prawo państwa siedziby spółki nie sprzeciwia się temu. System dualistyczny, który jest charakterystyczny również dla polskiego prawodawstwa cechuje obecność dwóch organów, tj. zarządzającego (zarząd) i nadzorującego (rada nadzorcza). System monistyczny wypracowany przez prawo angielskie zakłada występowanie

tylko jednego organu zwanego organem administrującym. Organ ten, a ściślej jego członkowie wykonawczy, prowadzi sprawy spółki. Również nadzór jest wspólnym zadaniem tego organu, przy czym to członkowie nie wykonawczy sprawują nadzór nad członkami wykonawczymi.

Co do organów spółki należy wymienić **walne zgromadzenie**, a sprawy, które należą do jego wyłącznej właściwości określa częściowo Rozporządzenie, a do pozostałych należą te, które nie zostały zastrzeżone jako kompetencje zarządu i rady nadzorczej lub rady administracyjnej przez Rozporządzenie, Dyrektywę dotyczącą udziału pracowników w zarządzaniu, prawo państwa siedziby i statut spółki. Rozporządzenie w kwestii kompetencji walnego zgromadzenia odsyła w głównej mierze do przepisów o S.A. państw siedziby spółki, lecz zawiera też szereg przepisów normujących działalność zgromadzenia, które polski KSH uwzględnił w art. 395, 399, 400, 401. Tryb i sposób zwoływania walnego zgromadzenia czy też prawo głosu określa polski KSH w art. 411 § 2.

Zasadniczą różnicą jest fakt, że polski Kodeks mówi w art. 411 § 1, iż każda akcja daje prawo do jednego głosu, aczkolwiek statut może ograniczyć prawo głosu niektórych akcjonariuszy, natomiast Rozporządzenie o SE odnosi liczbę głosów do stosunku wartości nominalnej akcji akcjonariusza do wartości kapitału akcyjnego. Z tytułu samej swoistości SE prawo głosu nie może być wykonywane z akcji będących w posiadaniu samej SE lub przedsiębiorstw zależnych od niej.

Różnice uwidaczniają się też w sposobie podejmowania uchwał, gdyż Rozporządzenie mówi o zwykłej większości oddanych głosów /z zastrzeżeniem pewnych wyjątków/, a polski KSH o bezwzględnej większości głosów. Uchwała o zmianie statutu wymaga w obu wypadkach 2/3 głosów.

Paralelność występuje też w przypadku, gdy istnieje kilku grup akcji, gdyż w tym wypadku musi dojść do oddzielnego głosowania w tej grupie akcjonariuszy, których prawa mogą być naruszone przez tę uchwałę.

Kolejną sprawą regulowaną Rozporządzeniem o SE jest **rozwiązanie i likwidacja spółki**. Regulowane są one w Rozporządzeniu art. 115 i 116, a w polskim KSH przepisami rozdz. 7. W obu przypadkach mowa jest o przyczynach przewidzianych prawem tj. uchwale walnego zgromadzenia o rozwiązaniu spółki, ogłoszeniu upadłości spółki, prawomocnym orzeczeniu sądowym, upływie okresu czasu, na który powołano spółkę, przeniesieniu siedziby spółki za granicę. Zarówno rozwiązanie SE jak i S.A. musi poprzedzać likwidacja spółki, która w obu wypadkach określona jest przepisami państwa siedziby, a w interesującym nas przypadku § 461 – 477 KSH. Jedyne regulacje odmienne dla SE w kontekście upadłości dotyczą wpisu do rejestru i publikacji danych o jej zaistnieniu.

I choć trudno wyrokować co do szans na szybkie uchwalenie Rozporządzenia o SE, to wydaje się, że warto na koniec zacytować bardzo trafną wypowiedź Iwony Hykawy: „Obecnie przedstawionego projektu nie sposób ocenić jednoznacznie, ale (...) stwierdzić należy, że elastyczność i pragmatyzm stanowią jego zaletę. Jest bowiem pewne, że wprowadzenie SE może nastąpić tylko na mocy konsensusu politycznego” (Hykawy: 1996).

Bibliografia

- Dauses M. (1999). *Prawo gospodarcze Unii Europejskiej*. Warszawa.
- Direktive (2001). 14732-00, SOC 503, SE 10. Bruksela.
- Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr 11, Warszawa, 1994.
- Hykawy I. (1996), „W poszukiwaniu nowych rozwiązań – koncepcja spółki europejskiej”, w Safjan M. (red.) *Prawo Wspólnot Europejskich, a prawo polskie – Prawo spółek*, Warszawa. 243-254.
- Kodeks Spółek Handlowych. (2000), Bielsko-Biała.

Kruczałak K.(1998), *Spółki handlowe*, Warszawa.

Przyborowska-Klimczak A i Skrzydło-Tefelska E. (red.) (1999), *Dokumenty europejskie – Traktat o Unii Europejskiej Ustanawiający Wspólnotę Europejską w wersji Traktatu Amsterdamskiego*, Lublin.

Przyborowska-Klimczak A. i Skrzydło-Tefelska E. (red.) (1994), *Dokumenty Wspólnot Europejskich*, Lublin.

Szymczyk L. (2001), „Rada Europejska w Nicei (7-9 grudnia 2000r.) – główne postanowienia”, Internet: <http://paneuropa.w.interia.pl/nicea/postanowienia.htm>.

Minas M. (1996), „Spółka europejska w pracach Komisji Wspólnot Europejskich”, *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, z. 1. 65-91.

Szumański A. (1997), „Spółka europejska”, *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, z.2. 249-272.

Szumański A. (2000), „Wpływ prawa europejskiego na projekt ustawy – Kodeks Spółek Handlowych” w Mika C. (red.) *Europeizacja prawa krajowego*, Toruń. 257-274.

Włudyka T.(2000), *Europejskie Zgrupowanie Interesów Gospodarczych i Spółka europejska*, Kraków.